

ԹԱՏՐՈՆ

ԲԱՐԵԿԱՄ ՄԱՆԿԱՆՑ

Ա.^Կ ՏԱՐԻ.

46 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1876.

ԹԻԻ 20

«Սպաննուած մարդու մը պէս գետինը ինկաւ, անշարժ մնաց»:

ԱՐՋՆ ՈՒ ՈՐՍՈՐԴՆԵՐԸ

ԵՐԿՈՒ բարեկամներ Սլէմադղիի անտառները դադած էին թռչուն և նապաստակ սրտալու. երբ որս փնտռելու համար առաջ կերթային, յանկարծ ահագին արջ (այլ) մը կատաղութեամբ վրանին յարձակեցաւ: Որսորդ պարոններէն մէկը անմիջապէս ծառը ելնելով ինքզինք ազատեց, իսկ միւսը՝ որ իր ընկերէն քիչ մը հեռուն կը գտնուէր՝ չկրնալով փախչիլ,

սպաննուած մարդու մը պէս գետինը ինկաւ, անշարժ մնաց և ամենևին շունչ չառաւ, անանկ որ մօտէն տեսնողն ալ կը կարծէր որ այս մարդը մեռած է:

Սրջը անմիջապէս մարդուն վրայ յարձակեցաւ, և փղքտել ու գելով ձեռքովը կամացուկ մը երերցուց. երբ տեսաւ որ անշարժ կը կենար, ահանջը մարդուն բերնին մօտեցուց որպէս զի հասկընայ թէ մարդը մեռած է թէ ոչ:

Սրջը՝ տեսնելով որ մարդուն վրայ կենդանութեան նշան չկայ, մեռած կարծե-

լով ձգեց մարդը և շրթունքները լըզելով
ետ դարձաւ զնաց :

Արջին երթալուն չմնաց, ծառին վրայի
բարեկամը վար իջաւ և իր ընկերին հար-
ցուց :

«Շիրտակ ըսէ, արջը ականջդ ի վար ի՞նչ
ըսաւ : »

— Արջը պատուիրեց որ, պատասխա-
նեց բարեկամը, մէյ մ'ալ քեզի պէս վատ
մարդու հետ ճամբայ չենեմ, որ չելլաս
նորէն ասանկ զլուխս փորձանքի մէջ ձգես
ու ինծի վտանգի մէջ թողելով փախչիս :

ՌՈՒՍ ՃԱՆԲՈՐԴԻ ՄԸ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ ԳԼԽՈՒՆ ԵՎԱԾՆԵՐԸ

Ասկէ յիսունը չորս տարի առաջ Նիկո-
ղայոս անուն Ռուս ճանբորդ մը Ամերի-
կա դացած ըլլալով՝ Բեդերսպուրկ գրո-
նուող մէկ բարեկամին հետեւեալ առան-
ձին նամակը գրած է :

« Ազնիւ բարեկամս ,

« 1812 մայիսի 7ին, Եօթը ընկերով մէկ-
տեղ Բեդերսպուրկէն նաւը մտայ ու Ֆի-
լատէլֆիայի ծոցէն անցնելով մտայ Պալ-
գիկ ծովը, և անկէջ ալ Սունտ նեղուցէն
Հիւսիսային ծովը, անկէջ ալ մեծ Ուլկիա-
նոսը :

Ճանբորդութիւննիս երբեմն աղէկ, եր-
բեմն ալ տխուր էր. շատ անգամ մանր փո-
թորիկներու հանդիպեցանք, բայց վերջա-
պէս առանց վտանգ մը պատահելու՝ Ուլ-
կիանոսէն անցնելով Ամերիկա հասանք, և
ձիւր նստելով սկսանք ճանբանիս շարու-
նակել անճանաչ երկիրներէ անցնելով :

Օր մը ընդարձակ դաշտէ մը անցնելու
ատեն՝ զարմանալի տեսարանի մը հանդի-
պեցանք. Դաշտին մէջ մերկանդամ վայրե-
նի մարդոց բազմութիւն մը ժողովրդած
էր, որ իրենց վայրենի բարբարոսական զո-
հը կը կատարէին: Երբոր մեզի տեսան, ա-

մենքը մէկէն սկսան ապուշի պէս մեզի
նայիլ և վայրենական թշնամութեանց ցոյ-
ցեր ընել: Վախն ու սոսկումը որ ըսես
անկարելի է գրով բացատրել: Ուստի մեր
ալ ճարը հատնելով՝ սկսանք զէնքերնիս
պատրաստել ու մէկզմէկ քաջաւերելով ի-
րարու սիրտ տալ. բայց որչափ որ երեսանց
արիութիւն կը ցուցունէինք, այնչափ ալ
որտեքնուս վախն ու սոսկումը երթալով
կաւենար, բայց վերջապէս անլուանդ ա-
սոնց քովէն հեռանալով դացինք :

Քանի՜ որ առաջ կերթայինք շատ մը ան-
ծանօթ տեղեր ու քարոտ երկիրներ, գե-
տեր ու ջրվէժներ դէմենիս կենէին. հա-
պա այն ընդարձակ անտառախիտ ծառե-
րը՝ որոնք ընթացքնիս շարունակելու ար-
դեւք ըլլալով ճանբանիս կը հեռացնէին :

Առտու մը՝ երբ արշալոյսը դեռ նոր ըս-
կըսած էր հորիզոնին վրայ բարձրանալ,
եւանք տեսանք որ, վայրենիներու անհա-
մար բազմութիւն մը, մեր մօտը գտնուած
պղտիկ բլուրի մը վրայ ժողովուած որուն
ձեռքը փայտ, որունը քար, և որունն ալ
խոշոր ոսկորներ բռնած կեցեր մեզ կը
դիտէին: Այն ատեն մեր երկիւղին բոցը
սկսաւ սրտերնուս մէջ արծաթել. անմի-
ջապէս ձեռքերնիս զէնք առնելով ամենայն
պատրաստութեամբ կեցանք, իսկ անոնք
աչուքնին տնկած մեր ըրածները կը դի-
տէին :

Մենք այս վայրենիները փախցնելու և
կամ քովերնուս հեռացնելու համար սկը-
սանք նախ օդին մէջ՝ և ետքն ալ անոնց
վրայ ատրճանակներ պարպել: Այս գոր-
ծողութենէն շատերը վախնալով փախան
ու շատերն ալ զարնուելով ինկան, բայց
ժողովրդեան մեծ մասը տեղերնէն անգամ
չխախտեցան :

Քիչ մը ետքը՝ մեր մեռցուցած մարդոց
վրայ հաւաքուելով սկսան սոսկալի ձայնե-
րով պօռալ, անանկ որ այս ձայներէն հե-
տըզհետէ անհամար վայրենիներ հոն դա-

լով, գրեթէ մեր բոլոր տղերքը չըջապատեցին: Վայրենիներու այս սարսափելի բազմութիւնը տեսնելով՝ սոսկացինք, և տեսնելով որ ուրիշ միջոց չկար ասոնց ձեռքէն փախչելու, ուստի սուրերնիս ձեռքերնիս առած դէմերնիս ելնողին անխնայ կը զարնէինք և անոնց մէջէն արշաւելով կը փախչէինք:

Այն ատեն՝ վայրենիներուն բազմութիւնը՝ ահաւելի ձայնը ձգած օդը կը դնդաղընէր, և արծիւի պէս ետեւնուս վազելով վրանիս կարկուտի պէս քար կը նետէին: Այս միջոցին ես ալ ձիուս գլուխը դարձուցի ու սուրը ձեռքս մերկ բռնած ձիս արագապէս կը վազըցնէի, և ուր երթալս ալ չէի դիտեր:

Ասանկ գրեթէ երեք ժամ արշաւելէս ետքը, ալ անկէ ետքը ինչ ըլլալ միայն սաշափ մը միտքս կուգայ՝ որ բոլորովին ուժէս ինկած ու մարդկութիւնս կորսնցուցած մարեւով ձիէս վար իջայ, ինչու որ ձինս ալ արդէն յոգնած ըլլալով ճար չէր մնացեր խեղճին վրայ:

Մէյ մ'ալ գլուխս վերուցի տեսայ որ արիւր սկսած էր ելնել, մէկէն ի մէկ ընկերներս միտքս եկաւ, գլուխս չորս կողմ դարցուցի՝ բայց լեռներէն ծառերէն ուրիշ բան չը տեսայ: Այն ատեն խելքս դրլուխս ժողվելով՝ առջի օրուան պատահած դէպքերուն վրայ մտածեցի. բայց ամենեւին չկրցայ անոնց ինչ ըլլալուն վրայ որոշ գաղափար մը ունենալ: Միտքէս հազար ու մէկ բաներ կանցնէր. «Չըլլայ որ, կըսէի ինքնիրենս, բարեկամներս զիս ձգելով փոխչին երթան, և կամ զիս կորսնցնելով փնտրելու ետեւէ ըլլան:» Քանի որ այսպէս կը մտածէի միտքս աւելի գէշ մտածումներով կը պաշարուէր, «Չըլլայ որ, կըսէի, այն մարդակեր վայրենիներուն յարձակմանը չկրնարով դէմ դնել, անոնց գաղանային ժանիքներուն զոհ երթան, և իրաւընէ ալ անանկ ըլլալու է...» ասոնց

նման ցաւալի խորհրդածութիւններ ըրած միջոցիս, մէկէն ինքզինքս ժողվեցի և սկըսայ խորհիլ թէ արդեօք որ տէրութեան երկիրն եմ, և ո՞ւր կը գտնուիմ. այն ատեն ձինս միտքս եկաւ, գլուխս դարձուցի չորս կողմս և նայեցայ որ չկայ: «Ո՛հ, ըսի, կենդանիս ալ չի կայ, այն ալ սիրելի բարեկամներուս հետ կորսուած է անշուշտ այս ամայի անմարդաբնակ անտառներուն մէջ կամ անօթութենէ պիտի մեռնիմ, և կամ վայրենիներուն կերակուր պիտի ըլլամ... ա՛հ, ասկէց ետքը կորսուած եմ, չպիտի կրնամ երկրորդ անգամ իմ սիրելի հայրենիքս տեսնալ... այս ի՛նչ սոսկալի վախ է որ վրաս եկաւ...»

Այս խօսքերէս ետքը սաքի վրայ ելայ և արցունքներս սրբելով տրամաւթեամբ չորս կողմս կը նայէի, մէյ մ'ալ յանկարծ իմ սիրելի ձիս տեսայ՝ որ քանի մը քայլ անդին կանանչ մարգագետնի մը վրայ նորաբոյս խոտերով կը կերակրի: Այն ատեն սրտիս մէջ քիչ մը ուրախութիւն զգացի. վերջապէս խօսքին կարճը ըսելով այն օրը սկսայ մինակ ճանբորդել մեծ արտամութեամբ:

Երկրորդ օրը կանանչաղարփ տեղերէ անցայ, ուր նոյն գիշերը ծառի մը տակ անցուցի և առաւօտուն նորէն ճամբայ ելայ: Բաւական ատեն ասանկ կուանայի մէջ ճանբորդելէս ետքը Բարամարիպօ քաղաքը հասայ, որն որ Հոլանտացոց երեւելի մէկ քաղաքն է ծովուն եզերքը շինուած. այս տեղ քանի մը օր կենալէս ետքը նորէն պաշար առի ու դարձեալ սկսայ ճանբորդել, բայց չէ թէ երկիր տեսնելու համար, այլ իմ ընկերներս գտնելու՝ որոնք ինձ հետ ընկերացած էին: Չմեռը վրայ եկած ըլլալով՝ անձրեւները սկսան հեղեղի պէս տեղալ, որովհետեւ այս երկիրս տարին ութ ամիս շարունակ անձրեւ կուգայ, իսկ չորս ամիսն ալ անանկ չոր ու տաք կըլլայ որ կենդանիներուն շատերը չը դիմանալով կը մեռնին:

«Գլուխս չորս կողմ դարցուցի՝ բայց լեռներէն ծառերէն ուրիշ բան չը տեսայ»:

Այս անձրիներուն չի նայելով սկսայ ճանբաս շարունակել դէպ ի հիւսիս . մինակ ճանբայ ելնելս հոգս չէր , վասն զի ընկերական սէրը սկսած էր արդէն սրտիս մէջ բորբոքիլ :

Երբեմն չար խորհուրդներ մտաքս պաշարելով սիրտս կասկածներով կը լեցնէր . երբեմն ալ զիրենք գտնելու յոյսերս աւելնալով սիրալիր կարօտ մը սրտէս կը փղձկէր :

Այս, կարօտացայ զիրենք , այն մտերիմ և հաղուադիւտ բարեկամներս՝ որոնց հետ երկար ատեն գեղեցիկ և նախանձելի օրեր անցուցած էի :

Իմ մէկ հատիկ փափաքս էր զիրենք գտնել . ամեն ժամ ամեն վայրկեան երեւակայութեանս առջև կը տեսնէի զիրենք... տեղ մը չէի կրնար նստիլ և ամեն կողմանէ հանգստութիւնս կորսուցուցած էի : Զիրենք գտնելու համար ամեն բան կը զոհէի :

Քանի մը օր ճանբորդելէս ետքը գիշեր մը չը կրնալով ինծի պառկելու տեղ մը գտնել , դաշալին մէջ անցուցի , առաւօտուն կանուխ ելլելով՝ քիչ մը հեռուն գտնուած գետի մը եզերքը գեղեցիկ խոտաբոյս տեղ մը գացի նստայ և ճանբորդութեան պաշարս առնելով սկսայ ուտելիքի պատրաստութիւն տեսնել , ծառերու չոր ստերէն կրակ վառեցի , որն որ առաջուց պատրաստած էի , ու կարծր փայտ

մըն ալ շամփուրի (շիշ) տեղ դործածելով՝ միտը վրան անցուցի և կրակին դէմը նըստած սկսայ դարձնել : Բայց միշտ իմ վերջս կը մտածէի այնպէս որ կարծես թէ յիմարացած էի և դէմս գտնուածները չէի տեսներ , ատեն ատեն արտասուօք լցուած աչուքներս երկինք կը դարցունէի և սըրտիս խորէն հառաչանքներ կը հանէի . մէյ մ'ալ արցունքս սրբեցի և տեսայ որ այլանդակ մէկը դէպի ինձ կուգայ :

Այն ատեն սիրտ պէտք էր որ դիմանար , մէկէն ի մէկ սարսափելի վախ մըն վրաս եկաւ , ոտքէս մինչև գլուխս կը դողայի , աչքէս արցունք կը վազէր և պարագ տեղը աչքս չորս կողմ կը պտըտցնէի օդնութիւն մը փնտռելու յուսով . բայց ամէն կողմս ահաւելի լռութիւն մը կը տիրէր . . . :

Երբոր ասանկ ահ ու դողի մէջ ինկած ինչ ընելիքս չէի գիտեր , հսկայ վայրենին քովս մօտենալով՝ կրակին առջև նստաւ , և իր անճոռնի ձեռքերը կրակին մօտեցնելով տաքնալ սկսաւ առանց բառ մը կամ ձայն մը հանելու :

Վայրենին շարունակ իմ շարժումներս կը գիտէր , ես ալ իմ զգացած վախս ու սոսկումս ծածկելու համար՝ անտարբերութիւն կը ցուցնէի : Երբոր միտը լաւ մը խորովեցաւ զամբիւղէն զինկոյէ սկաւառակը առնելու համար ետիս դարձայ . բայց ինչ տեսնեմ աղէկ , մէկէն կրակին վրայի խորովեալ միտը բերանը նետելը և կլլելը մէկ ըրաւ . . . :

Այս տեսարանը վախս աւելի սաստկացուց , վասն զի կը վախնայի որ զիս ալ դիշատելով կուտէ : Ուստի իրեն բարիք մը ըրած ըլլալու համար իմ ճանբորդութեան պաշարէս՝ այսինքն տասներօթը հատ մեծ պաքսիմաթներէս՝ հատ մը հանեցի իրեն տուի , որպէս զի թշնամութիւն մը չընէ ինծի : Վայրենին իսկոյն պաքսիմաթը ձեռքէս յափշտակեց կերաւ . հատ մըն ալ

տուի, ան ալ այնպէս կըլեց. ասանկով մինչև չորս հատ տուի, և երբ հինգերորդ մ'ալ տուի ալ չառաւ, այն ատեն հասկըցայ որ գարշելին կշտացեր է :

Ասոր վրայ սիրտս քիչ մը հանգչեցաւ, բայց կստատէի որ երթար, նայեցայ որ ամենևին երթալու նշան մը չցուցներ. ուստի վայրենին քովէս հեռացնելու համար սկսայ հնարք մտածել. սակայն կուղէի որ առանց ձայն մը ելնելու քովէս վճռեմ, ինչու որ եթէ վայրենին անգամ մը իւր ահաբեկի ձայնը հանէ՝ մէկէն ի մէկ անհամար վայրենիներ կը վազեն կուգան, և ահա ասոր համար կուղէի որ ինքնիրեն երթար :

Վերջապէս իմ ակնկալութիւններուս ամէնն ալ ոչնչի երթալէն ետքը, ղինքը հեռացնելու հնարք մը գտայ. նայեցայ որ քանի՞ հիւսիսային հողմը կը փչէր ու կրակը հետզհետէ կը ճարակէր, ինքը՝ կրակին դէմէն ետ ետ կը քաշուէր. ասիկա ինծի օգտակար առիթ մը եղաւ ղինքը փախցնելու, ալ սկսայ քովս որչափ վառելու յարմար նիւթ կար, ամէնքն ալ վառելով կրակ դարձնել: Քիչ մ'ալ սպասեցի որ երթայ, բայց դարձեալ երթալու նշան չը ցուցուներ. ալ համբերութիւնս հատաւ, քովս գտնուած ղինկոյէ սկաւառակին մէջ կրակ լեցուցի ու ջուրի պէս երեսն ի վար սրսկեցի, որով ինքը անանկ ահաբեկի ձայնով մը քովէս փախաւ, որ կարծես օդը թնդաց, և բաւական յառաջանալէն ետքը դետին ինկաւ:

Այս ձայնին վրայ վայրենիներու սարսափելի բազմութիւն մըն է ժողուրդեցաւ, և անճոռնի ձայներ հանելով շան պէս սկըսան հաջել. կուղէին մէկէն վրաս յարձակել, բայց չէին համարձակեր, որովհետեւ մէկ կողմէն շարունակ կրակին մէջ փայտ կը գնէի և միւս կողմէն ալ ատրճանակս օդին մէջ կը պայթեցնէի:

Արդէն ղիշերը սկսած էր իր սև վարա-

ղոյրով երկրիս երեսը մութցնել, և աչքերուս արտեանունքն ալ սկսած էին ծանրանալ. մէյ մ'ալ նայեցայ որ ուրիշ վայրենի մըն ալ մօտեցաւ, ան ալ առջինին պէս կրակով ծեփեցի. առաւուան դէմ էր ուրիշ մըն ալ եկաւ, ան ալ ատրճանակով մութուցի, ինչու որ՝ ալ կրակին զօրութիւնը տկարացած էր: Ահա այսպէս մինչև լոյս անբուն մնացի:

Վերջապէս, կարճ խօսքով այն ըսեմ որ՝ այս արկածներէս ետեւ, առաւօտուն կանոխ ձիս նստելով քշեցի և Բանամա քաղաքը հասայ, առանց ուրիշ երեւելի դէպքի մը հանդիպելու:»

Հ Ի Ն Պ Ա Յ Տ Ը

Գեղացի մը՝ իր թովմաս տղան հետը՝ ճամբայ կենէ օր մը քաղաքն երթալու համար: Ճանբուն վրայ հին ու մին պայտ (նալ) մը տեսնելով գեղացին կըսէ տղուն. — Նայէ, թովմաս, առասիկ հին պայտ մը, առ գետնէն ու գրպանդ դիր:

— Բէհ, ըսաւ թովմաս ուսը թովմութեւ, այդ չնչին բանին համար չարժեք որ մինչև գետինը ծռիմ:

Հայրը պատասխան չտուաւ, ինքը ծռեցաւ պայտը գետնէն առաւ ու գրպանը դրաւ: Ետքը մօտի գեղին պայտարին խանութը մտնելով՝ այն երկաթին կտորը ծախեց քանի մը փարայի, և այն ստակով ողկոյղ մը խաղող ծախու առաւ:

Ետքն հայր ու տղայ իրենց ճանբան շարունակեցին: Օդը շատ տաք էր. հեռուէն ոչ տուն կերեւէր, ոչ ջրհոր, և ոչ աղբիւր: Թովմաս ստտիկ ծարաւցեր էր ու մեծ դժուարութեամբ կը քալէր իր հօրն ետեւէն. իր մտքէն շատ բան կանցնէր բերանը զովացնելու համար, դնէ թաց պտուղ մը ըլլա՞ր, որ ջուրին տեղը բռնէր:

Այն միջոցին հայրը մէկ քանի խաղող

ձգեց գետինը՝ առանց բանն յայտնի ընելու։ Թովմաս սաստիկ անյագութեամբ ծռռեցաւ, խաղողներն առաւ գետնէն ու բերանը թխմեց որ քիչ մը պաղչկի։

Քանի մը քայլ առաջ երթալէն ետքը՝ հայրը նորէն քանի մը խաղող կը ձգէ չը տեսնելու ղարնելով, և Թովմաս մի և նոյն փափաքանօք գետնէն կը յափշտակէ զանոնք։ Ասանկ շարունակ հօրը դիտմամբ գետինը թափած խաղողները կերաւ լմնցուց Թովմաս։

Երբոր ողկուղին վրայ հատ մը խաղող չմնաց, հայրը դարձաւ Թովմասին ըսաւ խնդալով. — Հիմա տեսա՞ր, տղաս, թէոր մինակ մէկ հեղ ծռելով պայտը գետնէն առած ըլլայիր, այդպէս քառսուն հեղ չպիտի ծռէիր խաղողները ժողովելու համար։ Քու չհաւանած երկաթին կտորովը գնեցի խաղողը. շատ անգամ չնչին բան մը մեծ հարկինքի տեղ կանցնի. միտքդ պահէ այս ըսածս։

ԵՐԿՈՒ ԳԵՂԱՅԻՆԵՐՆ ԵՒ ԱՄՊԸ

Երկու պեղացի տաք վիճաբանութեան մը բռնուած ըլլալով՝ հետեւեալ խօսակցութիւնը կընէին.

— Գասպար, կըսէր Թորոս ախուր եւ ողբալի ձայնով մը, Գասպար, սա մեծ ու սեւ ամպը կը տեսնե՞ս հեռուն՝ որ գէպի այս կողմը կուգայ. մեծ դժբաղդութեան մը նշանն է։

— Ինչո՞ւ, կը հարցընէ Գասպար։

— Ինչո՞ւ մի, աղէկ նայէ հեղ մը, կամ ես խենդ եմ, կամ այս ամպը կարկուտ պիտի բերէ՝ որ ամեն բան պիտի աւերէ, այգի, արտ, ցորեն, պտուղ, բան մը չը պիտի թողու. բոլոր նոր հունձքը մէկ վայրկենի մէջ պիտի ջնջուի. գեղն աւերակ պիտի դառնայ, երեք ամիսէն սովը վրայ պիտի հասնի, ետքը ժանտախտը

պիտի գայ, ետքը ետքը ամենքս ալ պիտի կորսուինք։

— Ժանտախտ մի, կըսէ Գասպար, ես ինչո՞ւ առանկ բան չեմ տեսներ, սանահար. իմ խեղքիս կտրածը թէ որ հարցնես, ես հակառակը կը կարծեմ, ինչու որ այդ ամպը չէ թէ կարկուտ պիտի բերէ, հապանձրեւ. գետինը շատոնց է չորցեր է, մեր արտերը պիտի ոռոգուին, մեր հունձքը պիտի առատանայ, կրկնապատիկ խաղող, և տասնապատիկ աւելի ցորեն պիտի ունենանք այս տարի. ամենքս ալ առատութեան մէջ պիտի ըլլանք։

— Պիտի տեսնես, կը պօռայ բարկութեամբ Թորոս։

— Տեսչէ՛ն, կը պօռայ Գասպար, ամեն մարդ աչք ունի, դո՞ւն մինակ կը ճանչես կարկտաբեր ամպը։

— Ա՛հ, տնաւէ՛ր, կը պօռայ Թորոս, ա՛լ բերանս չպիտի բանամ, վերջը պիտի տեսնես, ամեն բանին վախճանն է գովելի։

— Աղէկ որ դուն չես դուլելի վախճան մը գուշակողը, վրայ կը բերէ Գասպար։

— Գեղին մէջ մինակ դուն պիտի ազատիս ժանտախտէն, կը պօռայ Թորոս հեղնութեամբ։

Այսպէս երթալով երկուքին ալ գլուխը տաքնալով բարկութեամբ բորբոքելու վրայ էին, մէկ մ'ալ յանկարծ թեթեւ հով մը ելնելով կը քշէ հեռուն ու կը ցրուէ զարհուրելի ամպը. ոչ կարկուտ, ոչ անձրեւ կուգայ, բայց երկու ընկեր իրարու հետ որդողած կը մնան երկարատեւ, ինչու որ իրենց բարկութեան մէջ իրարու սիրտ ծակելու խօսքեր ըսած ըլլալէ զատ, կամըչնային իրարու երես նայելու՝ անանկ պարտաւ կռիւ մը ըրած ըլլալուն համար։

ՈՐԲ ԳԵՂՈՐԳԸ

Գէորգ անունով 12 տարեկան տղու մը հայրն ու մայրը մեռած ըլլալով՝ որը եւ անօգնական մնացած էր։

Գէորգ՝ պարտաւորած էր իր օրական հացը ճարելու համար դուռնէ դուռ պըտըտիլ :

Օր մը՝ ճանրուն վրայ երևելի պարոնի մը հանդիպելով՝ ողորմութիւն խնդրեց : Պարոնը՝ աղքատիկ տղուն ստակ տալ ուղեով, գրպանը խառնեց և տեսաւ որ ամենևին մանրուք չկար :

Բայց որովհետեւ պարոնը Գէորգին վարքը տեսած ըլլալով զմայլած էր անոր վրայ, չուզեց որ տղան առանց ողորմութեան երթայ. ուստի ոսկիին քսակը հանեց ու մէջէն ոսկի մը հանելով տղուն տուաւ ու ըսաւ. «Որովհետեւ ուրիշ ստակ չունիմ, դնա այս ոսկին դրամափոխին աւրել տուր և բեր՝ որ այն մանրուքէն քեզի տամ : »

Գէորգ վազեց մօտը գտնուած դրամափոխի մը ոսկին աւրել տուաւ և անմիջապէս դարձաւ. բայց պարոնը նոյն փողոցը չէր : Ուստի առանց ժամանակ անցընելու փողոցները վազվզեց և վերջապէս ուրիշ փողոցի մը մէջ նոյն պարոնը գտաւ :

Պարոնը Գէորգի արդարամտութեանը վրայ զմայլած, ուզեց այս աղքատիկ տղան դործի մը դնել որ կարենայ աշխատութեամբ իր ապրուստը հոգալ :

Պարոնը իր բարեկամներէն ժամագործի մը քով աշակերտութեան դրաւ Գէորգը : Բաւական ատենէն ետքը՝ Գէորգ արհեստը սորվելով՝ լաւ ժամագործ մը եղաւ. բարի և առաքինի արհեստաւոր մը՝ որ ամէն զինքը ճանչողները կը սիրէին և կը պատուէին զինքը ըսելով «Գէորգ աղան շատ ազնիւ մարդ է : »

* *

Եթէ Գէորգ չար և վատ տղայ մը ըլլար, այն բարերար Պարոնին տուած ոսկին կառնէր և անյայտ կըլլար. բայց Գէորգ բարի և առաքինի ըլլալով աւելի կուղէր արդարութեամբ աղքատ մնալ, քան թէ դողութեամբ ապրիլ : Եւ ահա այսպէս ա-

ղէկ մտածելով՝ իր ընթացքէն չխախտեցաւ և վերջապէս բարի և աղնուարարոյ մարդ մը եղաւ :

ԹՇՆԱՄԱՆՈՒԱԾ ՏԷՎՐԻՇԸ

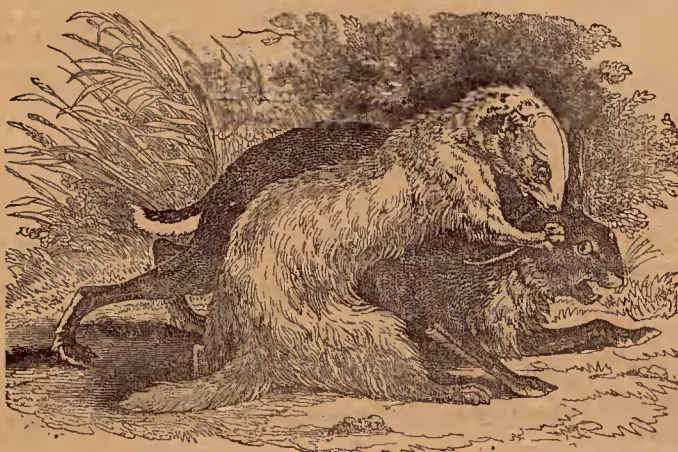
Սուլթանի մը սիրականը քար մը կը նետէ խեղճ Տէվրիշի մը՝ որ ողորմութիւն կը խնդրէր իրմէ : Թշնամանուած կրօնականը չհամարձակիր գանգատելու, միայն քարը կառնու կը պահէ :

— Երբ որ ըլլայ, կըսէ ինքնիրեն, հարկաւ առիթ մը կուեննամ վրէժ առնելու այս հպարտ և անդուծ մարդէն :

Քանի մը օր ետքը աղմուկ մը լսելով փողոցը՝ Տէվրիշը կը հասկնայ պատճառը, և կընայի որ նոյն սիրականը Սուլթանին երեսէն ինկած ըլլալով՝ զինքն էջը նստեցուցեր են հակառակ կողմէն, և փողոցները կը պտըտցնեն ժողովրդեան առջև խայտառակ ընելու համար : Իսկոյն իր քարը կառնու Տէվրիշը խայտառակ հացկատակին նետելու համար, բայց քիչ մը խորհելով կը հանէ քարը հորը կընտէ ըսելով, — Հիմա կղզամ որ երբեք պէտք չէ վրէժ առնուլ, վասն զի եթէ մեր թըշնամին զօրաւոր ըլլայ, անխոհմտութիւն և խենթութիւն է, իսկ երբ գոթաղդ ըլլայ, ցածութիւն և անդութիւն է :

* *

Բարի Տէվրիշն իրաւունք ունէր այսպէս վարուելու : Բայց երբ մեր թշնամին ոչ զօրաւոր ըլլայ և ոչ գոթաղդ, և հետեւաբար իրմէ վրէժ առնելն ոչ խենթութիւն ըլլայ և ոչ ալ ցածութիւն, միթէ՞ պէտք է անպատճառ չարիքի տեղ չարիք հատուցանել : Ոչ բնաւ, վրէժխնդրութիւնը բնաւ ներքի չէ, վասն զի երբեք վեհանձնութիւն չունի, հապա միշտ անիրաւ է :

Ֆ Ի Ի Ի Է

Ֆիւրէն իր մարմնոյն ձեւովը և բնութեամբը կը նմանի կուղին, և կը վերաբերի այն կենդանեաց կարգին՝ որ իրենց ձեռքն ինկած որսը խեղդելով անոր արիւնը կը խմեն անյագաբար :

Արգելանոցի մէջ փակուած Ֆիւրէն անդադար քնանալուն համար, կարծեր են թէ դանդաղ կենդանի մըն է, բայց անիրաւ տեղը կը մեղադրեն զինքը, որովհետեւ ինչ ընէ խեղճ կենդանին, քանի որ իր սիրած որսը չեն դնել ատաղքը, հապա միայն չոր պտուղներ կուտան կերակրելու համար, որոնց վրան անգամ նայիլ չուղեւով հազիւ քանի մը փշրանք բան կը կրծէ, ու նորէն աչքերը կը գոցէ :

Ուրիշ աններելի ոճի մըն ալ կը վերադրեն Ֆիւրէին, իր ձագերը կուտէ, կը սեն: Մենք չենք կարծեր թէ այս ոճիը դործէ Ֆիւրէն, երբ ազատ համարձակ ապրի, երբ իր ակռաներուն յարմար և առատ արիւն ունեցող կենդանիներ ունենայ ձեռքին տակ, մանաւանդ երբոր նապաստակի պատահի, որուն սաստիկ թըշնամի է, Ֆիւրէ մը կարող է քիչ միջոցի մէջ հարիւրաւոր նապաստակ խեղդել, ասոր համար որսորդները նապաստակի որսի կը տանին Ֆիւրէն՝ քթէն կապ մը անցուցած՝ որ շան պէս որսը դուրս կը հանէ որջէն :

ԽԱՂՈՂ ՊԱՀՆԼՈՒ ԿԵՐՊԸ

Խաղողն երկար ատեն անարատ և առանց կռտեցընելու պահելու ամենէն լաւ կերպը հետեւեալն է :

Ողկոյցը կրող ուռը (տալ) երկու կողմէն այնչափ երկայնութեամբ կարէ՝ որ ուռին վրայ մէկ քանի պտկունք (աչք) մնան. առ հողէ կամ զինկոյէ ամաններ, և ջուր լից անոնց մէջ. ողկոյցը ամանէն դուրս կախելով՝ դիր ուռերը ջրին մէջ՝

անանկ որ պտկունքը միշտ ջրով ծածկուին: Պէտք չէ բնաւ ջուրը փոխել, այլ զայն նեխելէ պահելու համար՝ հերիք է որ ածուխի փոշի դնես մէջը :

Այս կերպով պահուած խաղողը մինչև ամառ կը դիմանայ՝ դեռ նոր այդ իէն կը թուածի պէս, ինչպէս որ շատ փորձուած է :

Ա Ռ Ա Կ

Երեք անհամ բան ուրիշին համ կուտայ, Անօրութիւն՝ որ չոր հացին համ կուտայ, Սասիկ ծառաւ, պրզսոր ջրին համ կուտայ և ախասանք որ հանգչողին համ կուտայ :

ՀԱՆԵԼՈՒԿԻ ԼՈՒԾՈՒՄ

Անցեալ Թատրոնին Հանելուկը կը նշանակէր Ապակի :

ՀԱՆԵԼՈՒԿ

Սեւ ու խաւար հրէտ մը կայ մըրընջող, Ծովն ու գետեր ամբողջ խրմել է կարող. Դէմքը լալկան, աջիւր լեցուն արցունքով, Որն ուրախ, որք տեսնու ընելով :

Տ Է Ր Ե Ւ Տ Ն Օ Ր Է Ն

Յ. Յ. ՊԱՐՈՆԵԱՆ

Կ. ՊՕԼԻՍ.—ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԱՐԱՄԵԱՆ

Ձազմագծըլար եօզուշու Թիւ 40. Յակոբեան խան, Թիւ 43.